

EVANGYÉLIOMI PROTESTÁNS LAP.

Megjelen minden héten egyszer pénteken egy iven. — Előfizetési ár egy évre 6 frt, félévre 3 frt negyedévre 1 frt 50 kr. — Hirdetések díja száz szóig 1 frt, kétszáz szóig 2 frt, a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr. 3-iknél 70 kr. bélyegdíj 30 kr; csakis egyház és tanodát érdeklő hirdetések fogadtnak el. A lapot érdeklő mindennemű közlemények a szerkesztőhöz — Fűvészkert-utca, 1078. sz. a. intézendők.

 Néhány teljes példánnyal Lapunkból még szolgálhatunk. S z e r k.

Hittani levél Dombrádról.

Szerkesztő ur! Alkalmilag kezemhez jutván azon örömnapi beszédek, melyek a révkomáromi püspök szenteléskor elmondattak, bár nem vagyok barátja olyatén püspökszenteléseknek, midőn egy idegen kerület püspöke, mint valamely kizáró kegyelem depositariususa jelenik meg a kézfelvetésre; mert Kálvin János, a nagy reformátor ily ordószerű főpapságot sohasem szervezett. De siettem azon beszédek elolvasni, mivel a választott püspökhöz, és családjához, különösen törhetlen munkásságu atyjához, Pap Istvánhoz engem kedves emlékek kötöznek. E körben léptem új pályámra, s találkoztam őszinte jóakarát, és ember-szeretettel. Oláh János a Pap István utáni esperes több volt mint barátom, semmit sem mulasztott el oda, hogy atyámnak nevezhessem. Már e két jeles férfiú, tiszta ember, igaz buzgó protestáns lelkész elment az Urhoz, a lelkék főpásztorához, de itt maradtak emlékeik. Azok közé tartoztak, kik elmondhatták: „Non omnis moriar, maxima pars mei vitabit Lybitinam.“

Midőn a jelen püspök atyja egykor unió-szerű értekezését közrebocsátotta, oly ellenhatást idézett elő a prot. egyházi hatóság részéről, hogy a jelenleg érdemekben megöszült agg püspök hivatalánál fogva kötelezve érezte magát, neki komoly feddő észrevételeket tenni, a mit Pap István panaszkodólag említett fel előttem mintegy huszonhat év előtt. S most ime azon érdemekkel megkoszorúzott püspök utódja ama puritán aggastyánnak fia lett.

Azt hiszem üdvös dolog ezekre is megemlékezni.

Különös idők voltak azok a régi idők.

Akkor még az Unió feszegetését is veszélyes és megrovásra méltó dolognak tartotta az egyházi hatóság, s most az egyház szent alaptanainak megtámadtatásán saját hivatalnokai által, az egyházi hatóság, mintha nem is esküdött volna fel arra, hogy a ref. egyházak teljes tisztasága felett örködni fog, hallgat.

Azonban az akkori püspök főt. Nagy Mihály, kihez engem szintén hálás emlékezet és tisztelet csatol, oly példát állított fel, melyet hivatalutódja, ugy hiszem, lelkiismeretes kötelességének tartand figyelmére méltatni, s apostoli szigorral fog örködni az egyház épsége, szent alaptanainak tiszteletben tartása felett. Megengedi ugyan, hogy mindenki szabadon építkezhessek amaz örök szegletkövön, a mely a Krisztus Jézus, felfelé in infinitum fejtekezzék; miután a Krisztus szent vallásának feladata az odafenn valókat keresni, az egekben gyűjteni kincseket, de mint hely. hitvallásu püspök soha sem engedendi azt meg, hogy az ugy czimezett haladás örve alatt az egyház kövei szétvettessenek. Fogja tudni mivel tartozik Istennek, mint az Isten titkainak felkent sáfára. Tudni fogja, hogy az Isten kijelentett szent akaratával való egység adja egyedül az irányt, a melynek követése nevezhető keresztyén szempontból h a l a d á s n a k. Tudni fogja, hogy mi földi emberek csak a Jézus Krisztusban haladhatunk Isten felé, csak a ki őt követi, ki az út, igazság, és élet, csak az nem jár a sötétségben.

Ezen édes remény enyhíti azon szomorú benyomást, melyet az örömnapi első beszéd a helyét hitvallásu egyház minden igaz tagjának lelkében okozott.

Szerkesztő ur! Ezen beszéd olvasása után sokáig nem birtam magamat tájékozni a felől, hogy szónok vajjon a létező ker. felekezetek melyikébe tartozik; mert az ágostai, helyét hitvallásu egyházak álláspontját csakugy kifogásolta, mint a római, s mindenütt egyiránt kereste a Krisztust. De hát azon Krisztus, kit ő felmutat, mint zászlót, nem a Biblia Krisztusa, csak a nevéet vette a Bibliából, Bizonyos názárethi Megváltó az, ki istenfiusággal van felruházva, mint reá nézve idegen köntőssel.

Ismételve nézegettem a czimlapot. Szemeim már csálnak. Nem hihettem, a mit olvasok. A czimlapon szónok neve „Kis Gábor, tatai evang. reform. lelkész, és a tatai evang. reform. egyházmegye esperese.“

E czimben kétszer is van hangsúlyozva az evang. reform. . . . de egyszer sincs a hely. hitvallás. Tehát szónok bizonyosan az evangyéliom alapján történhető refor-

mátiók egyikéhez tartozik, de nem a helv. hitvallásu egyházhoz, e confessiót beszéde folyamában kifogásolja is.

Miután szónok specificus felekezetet nem jelez számára, kénytelen valék őt a modernek között keresni. Ekkor esetleg kezembe akadt Kis Jánosnak a dunántuli evang. helv. hitvallásu egyházkerület pápai főiskolája hittanárának „Keresztyén Hittana.”

Ez már magát evang. helv. hitvallásunak vallja, s annak tartja az egyházkerületet is. Ez műve IV. lapján Kis Gábort mint műve bírálóját mutatja be a következő szavakkal:

„Elmondja bírálatában a ntiszt. bíráló ur, hogy a szentírás hitelessége, s hitelre méltósága nem igaz.

„A ker. vallás kijelentettsége absurdum, a ki ezt hiszi, az Jesuita.

„Elmondja, hogy a szentírást a hit dolgában tekintélynek tartani ostobaság.

„A Jézusnak a szentírásban feljegyzett rendkívüli cselekedetei csak költemények.

„És a személyes halhatatlanság nem egyéb, mint ábránd.

„És ezeket csak úgy odavetve, minden igazolás nélkül állítja, mintha esperesi tekintélye elegendő bizony volna arra, hogy ezeket elhigyük.”

Kis János hittanár megemlíti azt is, hogy ezen bírálat egyházkerületi gyűlésen olvastatott fel.

Tehát helv. hitvallásu egyházunk alaptanai egy helv. hitv. egyházkerület közgyűlésén lettek arcul ütve. De azt már nem jegyezte fel Kis János hittanár, hogy a megsértett helv. hitv. egyházkerület vallásos önérzete miként nyilvánult?

Ezen ismertetés után ismét hozzáfogtam az olvasáshoz. De most az háborgatta minden tételnél figyelmemet, miként lehet oly ünnepélyes alkalommal, minő a püspökszentelés, ily phrasis-halmazból álló irálygyakorlatot felmutatni. Nem egyéb az, mint megmutatni, mint kell vize nyős érzelmekkel leszorítani a szópadról a komoly tannias, és tanításképes vallásos előterjesztéseket, mint kell alapos gondolatok helyett dagályos érzelmeket adni elő, melyek hatnak, de nem képeznek, hizelegnek, de nem vezetnek, ragadnak, de nem irányoznak.

Már az előima nagyban nélkülözi azon magasztosságot, melyet kifejezni kell annak, ki ember létére az absolute szent Istennel beszélni akar. Meg kell lenni itt is a bizalomnak, de nem az udvarlásnak, sem a confidenskedésnek. Mint Mózes vesse le földiessége saruját, ha az Ural akar beszélni, s a bizalom párosuljon imádó tisztelettel. Ezen ima ellenben csupa ömlengés, csupa árjongás. Imádkozó az egyik bűvöletből a másikba hanyatlik, s az öntudatnak nincs szava ezen elragadtatások között.

„Ha az ég csillagaiban gyönyörködünk, s az össze-

folyó sugarak ivézetei alatt (valóban csudálatos kép!) megbüvölt kebellet állunk, a pillanatban, mely tulvilági élvre gyújt, csak a te ránk boruló szerelmednek szelid árnya vesz körül bennünket.

Minő érzéki árjongás ez egy h. h. puritán szópadon? Merő bűvölet, merő élv, szerelem.

„Ha tiszta szerelme teljében két szív összedobban (a plastica e kifejzésben helyesebb, mintsem hogy templomi szópadra vihetnök): pillanatokat élvez a halandó, melyekbe a világ minden öröme, minden boldogsága belefér stb.

A szerelem nagyon szép regénye a szegény földi életnek, de nagyon rövid, az élet aránytalanul hosszabb, s ennek célja aránytalanul magasabb. Egyfelől a szerelem gyönyöreinek oly hű rajza nem annyira Istenre fog emlékeztetni, hanem akaratumk ellenére is ifjuságunk elhalványult eszményesített alakjaira, a mi kétségkívül az imádságnak hátrányára szolgál. De másfelől nem is áll az, mert a ker. embernek bizony vannak még a szerelemnél is magasabb, tökéletesebb örömei. Ilyen például az Istennel a Jézus Krisztus által eszközölt (soha másképp!) lelki egység boldogsága; mert a Krisztus kiegyenlítő áldozata nélkül, soha senki sem nevezheti az Istent atyjának, — hanem igazságos bírájának.

Ezt maga szónok is hiszi, midőn a 6. lap. mondja, hogy a vallásban még is magasabb kincseket birunk „ha nevedet vesszük ajkainkra, s feléd zeng énekünk. O h e z n e m f ö l d i z e n g e m é n y, m e l y n e k ü n k é l v e t a d.”

Nagyon kedves érzélgés, csak hogy Isten helyett Uhländ beteg leányához vezet, s örvendezés helyett elszomrodunk; mert halljuk egyszersmind az egekbe hívó angyalok szavát, s azt a búcsuzó fájdalmas „jó éjszakát.”

Ezen in a modern, nagyon modern ima lehet, de nem protestáns ima. Semmikép sem lesz pedig a helv. hitvallásu egyház imája. — Merő érzélgés. Merő udvarlás. Csupán csak jóságát látja Istennek, s ez előtt oszlik fel, de nem mint az önmagában van, hanem a mint a természetből feléje sűgárik. Mindenhatósága, bölcsesége, szentsége, igazsága, a miknek felemlítése egy püspökszentelési alkalommal nagyon helyén lett volna, szónok istenszemléletében nem képeznek mozzanatot.

Azonban Szerkesztő ur! ezen imánál még inkább elszomorított maga a b e s z é d.

Ez örömnepi egyházi beszéd . . . talán épen az öröm rhapsodicus természete oldja meg hiányait. Szónok nem volt képes ura lenni ezen örömmek. Elragadtatott.

Annyira mégis birt magával, hogy mégis textust vegyen, de hogy valami féle bevezetés, valami határozott tárgykitűzés, vagy felosztás gátolhassa őt lelke szabad röp-

tében, arra még gondolni sem akart. Neki ront egyszerre, mint Cicero philippicáiban in Verrem, Antonium, et Caecilium: Quousque tandem abutere . . .

Eléje veti magát a vallás képe, mint a haza képe Caesarnak Rubicon partjain. Szónok megszólítja e képet. A vallás előtte egy hű dajka, kinek a laltató dala ir a elalszik a bánat is.

Az Ur ugyan azon szerencsétlen szüzeket, kik elaludtak, elutasítá magától, s azt kívánta, hogy hivei éberek legyenek; de itt a vallás áltató dalokat (nem tanokat) énekel a bánat elaltatására. A Krisztus vallásában a bánatot nem az álom, hanem a ker. öntudat hatalma szokta megtörni, s ura a ker. ember a bánatnak, s nem várja be elalvását. Ébren maradhat menten itélet napjáig. Ő elbirja; és ez az ő diadala, hordozni a Krisztus keresztjét türelemmel, öntudattal, hadd vérezzék ez a tövis korona! A ki állhatatos marad mind halálig, annak adatik az életnek koronája.

Szónok folytatja extaticus visióit . . . s látja Názarethbe vonulni minden pompa nélkül az Idvezitőt, s ott az Irást olvasni.

Szónok ezt elragadó képnek ismeri el, az Irás olvasását megható dolognak tartja. Ezen csak örvendenünk lehet azok után, a miket Kis János hittani művének bírálatában elmondott, hogy t. i. „Az Irás hitelessége nem igaz, hogy a ker. vallás kijelentettsége absurdum, s hogy az Irást a hit dolgában tekintélynek tartani ostobaság.“ Sapientis est mutare consilium in melius. Seneca szerint.

Szónok visiói folyamában látja Simont és András, mint vetik porba a hálót, hogy emberek halászsának, — mint hagyja el Máté a vámbódét, mint száll le Zakéus a fügefáról . . . mint gyűlnek össze a népek, mint tágulnak az ország határai.

Ezután neki fordul az Irástudóknak, kik holt cikkelyekre hivatkoztak, s ellenökbe hivatkozik a Jézus szivvallására!

Azonban Jézusnak vallása nem volt merően szivvallás: A beszédek, melyeket én mondok nektek lélek (szellem) és élet, „Én és az Atya egy vagyunk.“ „A ki lát engemet, látja az Atyát.“ „A ki engemet megtagad, én is megtagadom őt az én Atyám előtt.“ „Az Isten lélek, s őt lélekben, és igazságban kell imádni.“ „Ha ujjá nem születtek vízben és a sz. Lélekben, nem mehetnek bé az Istennek országába,“ a mely erőszakot szenved, és a kitartók ragadják meg azt. „Tagadjátok meg magatokat. Vegyétek fel keresztetemet.“

Ezek nem a sziv körébe eső dolgok.

Az Ur, a mi Urunk, a Jézus Krisztus oly vallást hozott magával az emberek köze, a mely a z e g é s z e m b e r t képes fedezni, és nem valamely mysticus ábrándozó szivvallást, nem érzélgést, hanem cselekvést akar.

„Az irástudó eszedet követeli — folytatja tovább — Jézus pedig azt mondja: Add szerelmes fiam a te szivedet nekem.“

Ezt nem Jézus mondja, hanem igenis ezt: „Ha be akarsz menni az életbe, tartsd meg a parancsolatokat.“ Ha valaki az egész törvényt megtartja, de megszeg egyet, bűnös valamennyi ellen. S midőn a törvénynek összegét ama királyi törvénybe összevonja, a szeretetbe, nem törli el a törvényt, hanem azt saját idealitásába emeli fel. „A ki szeretetben marad, Istenben ma-

rad, és Isten abban“ s az lesz élő személyes törvény, s csak azért nincs szüksége már a törvényre, mert ő a törvény magasabb, élő, személyes kifejezése. (Folyt köv.)

Dr. Heiszler József.

Harangszó.

I.

Harangszó! . . . Be jó, hogy épen midőn e sorokat írom fülembé zeng méla bús dalod! Harangszó! . . . Be jól esik lelkemnek, hogy midőn gondolatimnak akarok adni kifejezést: zengő szavad oly meghatóan rezgi át keblemet, s fenséges hívásodra, ha nem is jelenek meg a templomban: vallásos hitem szent érzéseivel én is leborulhatok dolgozó asztalom előtted — előtted jó Istenem és Atyám!

* * *

Ha én egyháznagy volnék — bocsánat e vakmerő áspirációért — bárminő áldozattal, csakugyan szétnéznék az egyházak és gyakorlati lelkészet beléletében, s ha azt látnám, hogy a templom ajtóinak zárai, a hétszámra csukva tartás miatt berossdadtak — a harangütőhöz kötözött kötelek, még a téli vihar szélnyomása alatt sem mozdulnak: akkép intézkedném, hogy minden egyház tornyaiban, mint vasárnap, úgy hétköznapokon, délelőtt és délután is hirdesse, zengje, zúgja Isten dicsőségét a harangszó, s annak elhanyagolásáról minden lelkész és presbyterium legyen felelős.

„Ohó! minő malitzia ez — válaszolnak többen soraink olvasói közül — ki meri érinteni a nyugalom párnáját fejünk alatt? ki mer zaklatni minket télen meleg szobánkból, nyáron a hűvös árnyékról, mikor az ember még restelleni is restel, hiszen a harangszó csak pusztába zeng, a templom üres, nincs kik előtt imádkozzunk . . . noli turbare circulos meos.“

Értsük meg egymást atyafiak!

Sokszor panasz, sokszor zúgolódásra nyílnak ajkaink; elszorult keblünk jajvezeklése, minden lapjairól protestáns közönyeinknek, régi idők óta szomorú viszhangokban sir le: pedig hiveink vallástalanságból eredő romlottságának, közönyösségének, eltekintve attól, hogy legtöbbször a korcsmák templomainak tőzsomszédai, csaknem magunk vagyunk okai.

Mert miért a templom, s benne a katedra? Miért a torony s benne a harangok? ha ezek a hideg közöny s vallástalanság terjedésének csak gúnyoros jelvényei; ha ezeket mint az ünneplő ruhát, csak vasárnap reggel vesszük fel, s már délután, ha jólaktunk, vagy mezőre, hegyre, tanyára, tagra a szabadba szelünk, azonnal egész hétre levetjük magunkról? Hiszen a nép, mely nem hallja a harangszót — a nép, mely nem látja lelkipásztorát naponként templomba menni, megszokja a templom kerülést, és hideg közönyt, melynek irtózatossága, gúnykacaj közt vetni meg mind azt, mi szent, jó, és igaz.

Jól tudom én, hogy: „megnehezült az idők viharos járása felettünk“ jól tudom én, hogy a munkás hét minden napja kiért gondok, izzasztó terhek kilogrammjait hordja számunkra méhében, jól tudom én, hogy sokszor pusztába hangzik el a harangszó, s az isten házában alig akad meg egy-két imádkozó de azt is tudom s ti is jól tudjátok, hogy a hol ketten-hárman az ő nevében együtt vagyunk, ott van Ő is közöttünk, s a hit, és erkölcsiséghez szokott nép munkája erősebb, áldásosabb, ha a napot Istennel kezd, és Istennel végzi.

*

Káplán koromban, a délutáni istentisztelet végzése az én tárczához tartozott. Egy nyári szerda nap délutánján — nem csinállok belőle titkot — egy pincze szoaréből eredő figyelmeltenségem miatt elmaradt a harangszó. A következő vasárnapon történetesen presbyteri gyűlés tartatott, melynek jegyzője én voltam. „Uraim! — szólt időközben a főgondnok, egy közösen tisztelt derék férfi, — a lefolyt héten egyházunkban szokatlan botrány történt, szerdán délután nem volt harangszó, pedig ha szorgos mezei munkánk miatt templomba sem jöhetünk, jól esik kint a szabadban hallani a harangszót — felsóhajtunk, öt óra délután, harangoznak, istenem! segíts meg még estig.“ Ezek után elhallgatott, s szemei nemes szive gyöngéd érzéseivel mélyedtek arczomba: de lelkemben sokáig viszhangzott a belső hitből eredő vallásosság intó szózata — viszhangzik az ma is, s nem felejttem el soha, örökké!

Ugy-é testvéreim! sokszor kiáltjuk keserv, és mély fájdalom közt a szenvedők imáját „Uram! jöjjön el a te országod“ szemeinket epedve vetjük a jövő reményeire, melyek sötét borongnak át lelkünkön: de az csak nem jön, az csak mind készik az éji homályban.

De ha a reggel szürkül, ha ragyogó fényében kél a nap: mint rohanó vizáradat, reggeli imánélkül tódul a nép ki a mezőre, ki az ákáczzal körül sővényezett tagra, ki az ég áldásától megrakott gazdag tanyára, hogy napszámát verejtékes munka közt morzsolja le.

A tömeg közül, egy kisdud csoport kiválóan kíséri meternyi léptekkel elől haladó vezérét, ki siet, mégis gondolkodik. Ugyan miről gondolkodik? Ha nem ismernénk, hogy ő az a fényes tornyu község lelkésze: szinehagyott kabátja, poros csizmáiról ítélve azt hinnénk, hogy ő valami csüregzda, vagy valamelyik kisbirtokos zsoldjába szegődött ispán. Az mindegy most! űzi, kergeti őt az élet gondja, kecségeti a napi munka sikere, „qui habet tempus, habet vitam.“ Utjában is otthon maradt övéiről gondolkodik ő. Otthon van szelid nőm, a gyöngéd anya, apró kicsinyei közt, küzdve az otthon minden kellemes, kellemetlen bajaival, hadd rakja össze a kisdudek kezeit, hadd tanítsa ő térdein imádkozni szerelme zálogait, övé a család szentélye, enyém a természet temploma felséges gyönyöreivel, és enyém! a verejtékes munka is napestig tartó fáradalmaival.

És a nap halad, a nap csaknem leáldozóban van: de nem szól az esteli imára buzditó harang, melynek megható szavára az áldás és előmenetel sikere folytán a mező is Isten szent nevében el a hálás ajkáról.

Oh nem! a harang hétköznapokon már sok helyütt csak vészjelvénynek tartatik, félelmes rémhangjai csak akkor hallatszanak ki a pusztára, tagra, tanyára, ha a tűzvész, mint csapkodó lángostor kigyózva tekereg fel a gomolygó füsttől betakart község felett; vagy ha a medréből kitört árvíz, keresztül szakgatta a védgátakat, s elseperni akarja a vidéket.

Ekkor igen, e vészjeleneteknél megkondul hétköznapokon is a félrevert harang! . . .

De vannak lelkésztársaink, kiknek sem tekintélyes tagjaik, sem tanyáik nincsenek, ezek talán harangjaik meghuzatásával mégis csak adhatnának egyházuknak némi életjelt?

Nem! nekik is vannak fontos okaik az ellenkezőre.

Van, kinek elébb be kell gányolni kertje réseit, hogy a gondnok tilalom rontáshoz szokott marhája, dupla árért termesztett dohányát, s nője fáradalommal ápolt káposztáját le ne pusztítsa.

Van, kinek udvaráról nem csak a tűzifa, de még a forgács is elkopott, s búslult gerjedezésében felfogadta, hogy nem csak a harangozást beszünteti, hanem a templom kulcsait is a kút mélységébe dobja. (Vége köv.)

L.

K Ö N Y V I S M E R T E T É S .

„A polgárosult népek vallásos jövője“ írta Laveleye E.*)

Laveleyetől e folyó évben ismét röpirat jelent meg „a polgárosult népek vallásos jövőjéről“ czim alatt.

Ez a röpirat a múlt évben e czim alatt is „a kath. népek jövője“ megjelent s e Lapokban (11. 12. 13. számokban) ismertett sőt magyar fordításban is közzétett röpiratnál nem kevésbé érdekes kivált azokra nézve, kik némileg tájékozva vannak, a már honunkban is mozgolódó, de kivált Francia- Német- Angolországokban, s a nyugot s déleuropai kisebb országokban roppant mérveket öltő social democratia működéséről, mind a sajtóban, mind a társadalomban.

Nehéz ugyan Laveleye ezen röpiratát megismertetni, a nélkül, hogy az egészet közleném: mert az ő érvelései, következtetései, annyira érdekesek, hogy azokból valamit kihagyni szinte sajnál az ember.

Két kérdés fogja, ugymond L. — e század utolsó éveiben a polgárosult világot rázkódásba hozni: a vallásos és társadalmi kérdés.

A vallásos kérdésben a népek s kormányok fognak harcolni egyfelől az őket leigázással fenyegető r. kath. egyház s annak csalhatatlan feje ellen.

Másfelől a tudományos kutatók, általában, nem ez vagy amaz felekezett, de maga a vallásos eszme megsemmisítésére kelnek fel.

A társadalmi kérdésben küzdeni fog az ugynevezett 4-dik rend, mely Sieyés francz. forradalmihires röpiratának ezen tételét, a harmadik rend — a polgárság, a bourgeoisie — most még semmi, de minden lesz, magára a 4-dik rendre a munkás osztályra — ouvriers — alkalmazza.

Jogezimét a munkásosztály onnan veszi, hogy több országokban politikai egyenjogúságot nyertek a társadalom többi osztályaival s mivel van politikai egyenlőségük, most a társadalmi egyenlőségre vágyakoznak. — Soha ugyan jobb helyzete, a történelmi időkben, nem volt a munkásoknak mint jelenleg: de épen a gerjeszti fel vágyukat, hogy teljesen egyenlő helyzetők legyen a társadalom többi tagjaival. Rajtuk is beteljesült az, mit Gladstone mondott Irlandról: „midőn valamely tartomány felszabadittatik, az által a fölkelésre buzdittatik.“

Ez a társadalmi mozgalom, kezét fogva halad a valláselleni mozgalommal, mert a social democratia vezérei ugyan azok, kik a vallásos eszme ellen izgatnak. — Voltaire ábrándja, hogy a vallástalanság a felsőbb osztályok szabadalma marad, s az alsóbb osztályok öröksége a babona leend, nem teljesült. — Együttesen vitatják a munkás műhelyekben a vallásos és társadalmi kérdéseket.

*) L'avenir religieux des peuples civilisés par Émile de Laveleye professeur à l'université de Liège. Bruxelles et Leipzig. C. Muquardt, 1876. 8r. 30. ára 1 frank.

A támadás a vallásos eszme ellen oly tömeges, s általános: hogy a gondolkodó fők, méltán teszik fel a kérdést, vajjon kiállja-e e válságot a vallásos eszme, s ha kiállja, minő alakot ölt magára?

Nagyobb próbára soha nem volt kitéve a vallásos eszme, mint korunkban. Mindenfelől föltámadt a vihar ellene. — A római birodalom korában is meg volt az támadva. A művelt osztályokat a skepticismus foglalá el s elfordultak a vallástól. — De a platonismus és stoicismus hiveiben fennmaradó nemesebb érzelem, s a népnél, kivált a falusi népnél mély gyökeret vert vallásos érzék, biztos talajként állott egy jobbnak a keresztyén vallásnak meghonosulására. — De ez ma nincs így. A skepticismus s azzal karöltve járó epicureusi élvágy leszállt a legalsó osztályokhoz is. Ugy látszik, hogy a polgárosult Európa földé képtelenné lett a keresztyén hit táplálására.

A vallásos eszme három irányban aknáztatik alá. Először a természeti tudományok nevében, melynek elveit a bölcsészet is elfogadja, s mindent természeti, anyagi okokból igyekszik ki magyarázni. S ez elv egyenesen vezet vagy a nyílt Isten tagadáshoz, vagy legalább annak mint nem ismerhető lénynek félretételéhez, a mi amavval egyre vezet. — Kiterjeszti a bölcsészet figyelmét a lények fejlődésére és származására, s a darvinismus tanait hajlandó elfogadni, melyszerint a magasabb szervezetű lények fejlődés útján a legalsóbb szervezetűektől származnak, s vég elemzésben a szervetlen lényektől. S így az ember az oktalan állat-világhoz hasonlítottatván, s vele atyafiasítottatván; ez által a halhatatlan lélek létele tagadtatik. S e gondolkozási mód nincs a tudós szobákba zárva, minden rétegbe terjed, s mindenütt megrendíti, Istenben, lélekben, s a lélek halhatatlanságában való hitet.

A vallásos eszme második ellensége a pénz és élvágy. — E vágy sohasem volt oly általános mint korunkban. — A régi akadályok lerombolva levén, mindenki lehet minden, s élvezhet mindent, csak vagyont gyűjtsön. — A sűrű forgalom a postán, gőzhajón, vasuton, bele keveri a világ zajába még a papokat is: s ez elvilágiasodás nem kedvez a vallásos eszme terjedésének.

A harmadik vihar mely tépi a vallásos eszme lombozatát, a munkások közé bevitt socialismus tana, mely mindenütt a valástalansággal egyesül. Ez ugyan természetellenes szövetség, de úgy van. — Az emberi egyenlőség első és legnagyobb hirdetője a Jézus elvettetik s helyébe a darvinismus fogadtatik el. — Ennek tana a fajok keletkezéséről és fejlődéséről az: hogy a létérti küzdelemben az erősebbek elnyomják a gyengébbeket, s e küzdelemben való erő kifejtés új válfajokat teremt. — Lehet-e ennél valami aristocraticusabb tan az embervilágban. Hiszen ezen tan, mikor még ki nem fejtetett, s öntudatlan állapotban volt is, már akkor megteremté a kékvérűséget.

Ezen természetellenes ellenségeskedésre a ker. vallás ellen, az viszi a socialista munkásosztályt, hogy a ker. vallás papjai védik a rendet, a tulajdont, a vagyont, s a szegényebb osztályokat türelemre, Isten igazgatásában való megnyugvásra, s a jövő élet jutalmaira utalják. A mig és a hol ezen vallásos eszméknek hatások van, addig s ott gátat emelnek a socialismus lázongó s boszut forraló szelleme ellen. Annál fogva, hogy jobban célzt érhessenek a vezető demagógok, arra törnek, hogy a vallás eszméjét kiirtsák. Egy socialista lap nyíltan így ír: „A socialismus az istentagadó miveltség kezdete. Mi nekünk tisztünk ezt győzelemre juttatni.“ E mellett a kath. országokban a nem socialisták is, ha szabadelvűek, a vallás és annak szabad-

ság ellenes papjai ellen küzdenek. — Ennyi s ily erős támadások után, ugy látszik minden vallásos eszme elenyészik.

És most az a rémületes kérdés áll előnkbe, — határozott választ követelve — fennállhat-e a polgárosult világ vallás nélkül? Fennmaradhat-e az erény Istenben s a lélekalhatatlanságába gyökerező hit nélkül?

(Folytatjuk.)

M. S.

K Ö N Y V É S Z E T.

A vasárnap megszentelése végett fennálló sveiczi társaság (société suisse pour la Santification du dimanche) központi bizottságnak egyetemes évi gyűlése, tartatott Saint-Gallban 1875 okt. 14 és 15. (Exod 20, 8.) Genf; minden könyvtárban, 1876. 8r. 58. — E társaság 1866. vette kezdetét az isteni és emberi törvények által egyiránt követelt vasárnap megülvése szent tárgyában sikeresen fáradozik, már is egész irodalmat teremtett. Jó volna nekünk is felébredni már s komolyan venni a társadalom ez egyik legfontosabb kérdését: vasárnap megszentelés!

Előfizetési felhívás a „vasárnapi munkaszünet“ közegészségügyi szempontból Dr. Niemeyer Pál nyomán Barth László által — című munkára, ára 60 kr. A pénz küldendő a „közegészségi lapok“ szerkesztőségéhez Budapest. VIII. vas utca 15. — Május hó elején jelen meg. Az ily fontos olvasmány lelkeszeinknek is kiváló figyelmét érdemli meg.

Megjelent az Uj magyar Sion egyház-irodalmi (róm. kath.) folyóirat f. é. 2. és 3. füzeté Esztergomban 89—231 l. Egy cikkében a vallás és tanulmányi alap is szellőztetve van.

Esztergomi „Irodalmi értesítő“ kiadja Buzárovits Gusztáv könyvkereskedő, szerkesztik Maszlaghy és Seda. 2-ik és 3-ik szám. A r. kath. kül és belföldi irodalom terén ügyesen szerkesztett kalauz, a bírálatok és ismertetések rovata tartalmaz. Megjelen havonként, előfizetési ár 1 évre 1 frt. — Ilyféle szak folyóirattal mi protestánsok talán egy század mulva sem dicsekedhetünk.

B E L F Ö L D.

Nyílt felelet a nyílt kérdésre

a Kiss Kálmán ur tanársága tárgyában

Ezen Lapok mult számában „egy okl. tanár“ ur nyílt kérdést intéz főt. Török Pál szuperintendens urhoz, Kiss Kálmán urnak a nagykőrösi tanítóképezdébe lett helyettes-tanári kineveztetése tárgyában.

Tán nem követek el szerénytelenséget, ha az igazság érdekében kijelentem, miszerint Kiss Kálmán ur nevével legelőször sajátképen én hoztam említésbe; de koránsem azért, mintha egyházkerületünk tanárjelöltjei irányában mellőztetést céloztam volna, hanem azért, mivel én egyházkerületünkben a megürült tanszékre olyanokat az időszerint nem ismertem; Kiss Kálmán urat pedig arra alkalmasnak tartottam. Különben, hogy nemcsak tanári, de lelkeszi hivatalra is itt és amott más egyházkerületbeli egyének is alkalmaztatnak: erre számtalan pél-

dák fordulnak elő s nézetem szerint nem is kívánatos, hogy e tekintetben az egyházkerületek határai egymástól nagyon el legyenek sánczolva.

Egyébiránt főt. Török Pál ur a megürült tanszékre helyettes-tanáru először Tóth Sándor urat, épen egyházkerületünkbeli, nevezte ki. Miután azonban ez az iskolai év kezdete előtt néhány héttel, egészen váratlanul, lemondott: rögtön újabb helyettesről kelle gondoskodni.

Rendes tanárságra nagyobb lett volna a kiszemelési tér; sőt gyakorlott tanár is vétethetett volna ekkor igénybe: de miután ezt helyettesül, bizonytalanra, alkalmazni nem lehetett s a rendes tanár beállítását s választását csak még a jövő pünkösztáni egyházkerületi gyűlés teheti, — alkalmas helyettesnek kinevezhetése nem csekély gonddal járt együtt.

Ily körülmények között értesített engem, mint a képezdei iskolai szék egyik elnökét főt. Török Pál ur Tóth Sándor urnak váratlan visszalépéséről, felhíván egyszersmind, hogy ha tudok valakit, ajánljak e helyettesi tanárságra, mert az idő rövid s a tanszéknek ellátásáról a közelgő tanév kezdetére való tekintetből, sietve kell gondoskodni.

En Kiss Kálmán urat ismertem és ajánlottam. Meglehet, hibám, hogy ismeretségem köre szélesebbre nem terjedt; de ajánlatomat, legalább az eddigi tapasztalás után, nincs okom megbánni.

Ha tehát ez ügyben valakit kárhoztatni lehet: a kárhoztatás első sorban engem érjen. En ezen kárhoztatást nyugodt szívvvel eltűröm; mert tapasztalom, hogy intézetünk a Kiss Kálmán ur ide lett helyettesi kineveztetésével veszteni nem veszett, hanem nyert.

Nagy Kőrösön 1876. ápr. 17.

Filó Lajos.

Póttudósítás a nagybányai egyházmegyei gyűlésről.

Az ev. prot. Lap f. évi 15-ik számában közölve van a nagybányai egyházmegyének az államsegély kiosztása feletti határozata. Ily nemü határozatnak ily indokolatlan közlését nem találok helyesnek: azért, az olvasás után pár perczel, sietek írni kipótolandó a hiányokat. A nagybányai e. megye úgy fogta fel az egész egyházi egyetem szükségét, mint a „de profundis“ írója, Homolya István és Nemki Demitj urak rajzolják; nevezetesen hogy a vallásos erkölcsi életet kell munkálni először a lekipásztori gond kifejtése és gyakorlása által, mire első kellék, hogy a lelkészek (s tanítók) anyagilag gond és aggodalom mentesek legyenek s azután még kényszerítettethetnek is a lelkészek egyedül hivatásuknak élni.

Ezért óhajtja, sőt szükségesnek látja a nagybányai e. m., hogy az államsegély egyedül eredeti rendeltetésére fordíttassék.

A gyámintézetet és az iskolát, aztán bőven táplálná a buzgóság és hit, mely adakozásban mutatná ki magát, látván és tapasztalván, hogy ama földolgozok rendezése után valóban oly egyéneket nyer milyeneket óhajt. Mig az iskolának túltáplálása épen nem biztosítand a felől, hogy a gyarlónak maradandó

papi fizetések a hivatott egyéneket biztosan édesgetik e pályára.)*

Kis-Hodos 1876. Ápr. 18.

Meleg Gyula
ref. lelkész.

Tárkány, lelkészválasztás.

E hó 17-én történt meg nálunk a rég óhajtott lelkészi választás: a mikor is n. t. Nagy Sándor szalontai lelkész ur mint egyházi és Benedek Ferencz mint polg. elnök ur községünkben megjelenvén, — felhívta a már összegyűlt választó polgárokat a választás megejtésére, megnevezvén azon 4 egyént, kik az egyházunkbani lelkészség elnyerhetését óhajtják, mire az egész nép mintha csak a legelső hadvezér vezényszavára szolt volna, egyszerre hangoztatta „nem kell nekünk senki más csak is Győry József lelkész ur“ ezzel a választás befejezettnek tekintetett; s rendes lelkészünk lett az a kihez oly szép reményekkel, a legmélyebb ragaszkodással viseltettünk és viseltetünk: nem halgathatom el n. t. Nagy Sándor urnak a választásnál tapintatos eljárását; és a néphez szóló szónoklatával kiérdemlett és megnyert néptetszését; úgy hogy csaknem egyszerre nyilvánították a szavazók érzelmüket ezen szavakba: „boldogok vagyunk mi ref. hogy ilyen lelkészeket van szerencsénk birni.

Tárkány, 1876. Ápril 20.

Kovács Sándor
tárkányi választó polgár.

K Ü L F Ö L D.

Az evangyéliom elterjedése Olaszországban.

A Gusztáv-Adolf-egylet 1873-ban Casselben tartván 27. nagygyűlését a sok külhoni szónok közt hallotta a florenzi evangelista (predikátor) Calvinonak felette érdekes jelentését is az olasz evangelisatio ügyéről. E szónok beszéde végén megígérte, hogy ügye megismertetésére német nyelven Stuttgartban folyóiratot fog kiadni és azoknak, kik nála jelentkeznek, ezt megküldeni. Már a következő év elején teljesíté ígérte s ezóta 6 szám jelent meg e tudósításokból, melynek rövid bemutatása e sorok czélja.

A röpirat, melynek homlokán a valdensi régi jelkép, a szentíráson álló égő gyertya sugaraktól s 7 csillagtól körülvéve e felirással: „Lux lucet in tenebris. Evangelisation italienne“ látható, Stuttgartban jelenik meg idős Rominger János közvetítése által Steinkopf J. F. nyomdájában e czim alatt: „Nachrichten über die Ausbreitung des Evangeliums in Italien“, és azoknak, kik oda oda fordulnak, ingyen megküldetik.

Az 1. szám bevezetésül adja a Valdenses történetének rövid, de nagyon érdekes rajzát s ezen egyház állomásainak térképét a szükséges jegyzetekkel, melyekből kivehető, hogy ezen állomások száma 40, ezek közt a legnépesebbek Pinerolo, Turin, Genua, Milano, Velence, Róma, Nápoly s Palermo. Van összesen 24,000 Valdenses és 6000 más Evangelikus (Methodista, Baptista és az úgy nevezett szabadegyház). A Valdenses egyház

*) A központi főiskola emelése és biztosítása szintén egyik fődolog; a forrás és folyam szoros viszonyban vannak, a forrás gondosítása nem mellőzhető.
Szerk.

bir 3000 urvacsorázóval, 3350 tanulóval, 37 evangelistával, kik többnyire tanítók is, 19 tanítóval és 29 tanítónóval.

A 2. számban Meille valdenci prédikátor közlése adatik a Rómában létező evang. egyház keletkezéséről 1870 óta, mely 12 taggal kezdődvén most már 80 communicansból áll, 60 tanítvány látogatja a hetiiskolát, köztök több katolikus is, 60 a vasárnapi iskolában van, hol confirmatói oktatás is nyújtatik, Rómában van szintén az olasz bibliatársulat székhelye is. Az evangyéliom itt a kath. papok részéről ellentétre talált, mely főleg elleniratokban és kiátkozásokban nyilatkozott, más helyeken durva erőszakoskodásokban is a felizgatott parasztok és néptömeg részéről.

A 3. szám sikerült olasz üdvözlő sonettet hoz, (Un saluto ai fratelli di Germania) a német hitrokonoknak német fordítással. Jelenti továbbá, hogy Rómában 1874-ben az új ev. kápolna a forum Romanumon felszenteltetett és Nápolyban ev. egyházi lap keletkezett, míg más részről itt-ott üldözéseknek voltak kitéve az evangyélíkusok.

A 4. számban Calvino evangelista egyik hiterjesztői körutjának egyszerű épületes leírását adja. Ugyiszinte eleven színekben ecseteltetik a bibliaterjesztésnek áldása, mely az ellenpárt üldözései dacára mindenütt mutatkozik, nem különben az ev. iskolák számának növekedése és üdvös befolyása; a szívet megindítja továbbá a hitért szenvedők jellemzése. Végre közöltetik a „le témoin“ című valdenci lap összehasonlító kimutatása 1850 és 1874 közt az evangy. ügy állásáról, mely a következő:

1.) van Florenczben hittanszaki képezde, melyből évenként 2-4 hitjelölt lép ki.

2.) van Florenczben könyvnyomda, melyből eddig legalább 500 irat került ki, főleg pompás biblia nagy 8-ad rétbén, továbbá 40—50,000 példányban egy képes naptár l'amico di casa (házibarát), egy hetenkint megjelenő ujság vasárnapi iskolák számára 10,000 példányban és egy egyház-politikai lap l'Eco della verità (az igazság összhangja.) 1500—2000 példányban.

3.) A Valdensek működése a Montblanctól az Aetnaig terjed 33 jól rendezett egyházban lelkészekkel, vénekkal s diakonokkal, 13 egyszerű hiterjesztő állomásban egy lelkészszel vagy világi evangelistával és végre 30 más helyen, melyet rendszeren látogatnak a kormányzó bizottmány küldöttjei.

4.) van kisebb-nagyobb templom p. o. Pinerolo, Turin, Genuában stb. más helyen p. o. Aostában, Zuccában, Rómában, birnak a Valdensek épületet s földet.

5.) az egyházban szolgál 3 hittanszaki tanár, 23 lelkész, 9 világi evangelista, 59 tanító s tanítónő, 7 könyvterjesztő.

6.) Rendes hallgató az isteni tiszteletnél van 3250, urvacsorával él 2165, katechumena van 500. A kathol. egyháztól ártért 1300 gyermek. A 38 vasárnapi iskolában van 1313 gyermek, az 57 hetiiskolában 2203 tanuló.

7.) 1850-ben a bevétel s kiadás semmi volt, 1874-ben ellenben a budget tett 210,277 frankot.

Az 5. szám (Jul. 1875.) jelenti, hogy Pons F. P. valdenci lelkész Velenczében Frigyes Vilmos német koronaörökös-nél tiszteletgett és ő cs. fensége részéről nemcsak a legmelegebb részvét nyilatkozatát nyerte, de egyszersmind azon hirt is, hogy Viktor Emánuel olasz király kijelentette, miszerint a Valdensek mint hű alattvalói neki különösen kedvesek. Így változtatá át a kegyelmes s mindenható Isten az üldözöttek nyomorát szabadságra és öröme s vezeté ama király szívet elismerésre, kinek apái alatt ezen egyház tüzzel vassal pusztított! Mily csodá-

sak általában utai! Velenczében egy izraelita a Valdenseknek 200 frankot hagyományozott azon hű szolgálat elismerésére, melyet két evangy. szolgálója tett neki. Florenczben egy katona téríti a vele szolgáló katonákat az ev. hitre. Máskor a biblia végzi a hittérítést. Így Paduában egy tanuló maga körül egyesíti tanuló társait a biblia olvasására, kikhez később több egyszerű mesterlegény csatlakozott. Turinban egy orvost családjával vezeté a biblia olvasása az ev. egyházba, ő pedig ezentul a betegek vigasztalójává és hittérítőjévé lett. Katolikus papok is térnek már át a Valdensekhez s így terjed el lassan, de biztosan az evangyéliom, mely mindenütt az életben szép és áldott gyümölcsöket mutat. E jelentés után még egy történelmi képhez, melynek tárgya a Valdensek kivándorlása Arnaud Henrik alatt a 17. század végén, adatik érdekes magyarázat.

Végre a 6. szám először is hirt hoz a valdenci küldöttség tisztelgéséről 1875-ben Oct. 19-én Vilmos német császár előtt Milanóban, hol az meleg hálájának adóját róvta le mindazon jótéteményekért, melyekben a kised valdenci martyregyház a hohenzollerni ház kegye, segélyzése s vallási buzgó védelme által 200 év óta részesült s jelenben is részesül. Azután rövid, megragadó, az életből vett jelenetekben ecseteltetik az evangyéliom ereje szenvedésekben s halálban, valamint az ev. hitbátorság. Végül az evangyéliom elterjedéséről Olaszországban találunk kimutatást, melyből kitünik, hogy az utolsó évi kimutatás szerint az evangelisatio előmozdítására adakozott Nagy Brittanía és Irhon 129,000, Olaszhon 16,700, Némethon 14,000, Hollandia 13,000, Amerika 7000, a Svájc 6250, Franciaország s Svédhon egyenkint 2500 frankot.

E röpirat folytatatni fog s meg vagyunk győződve arról, hogy az evangyéliom minden valódi barátja lelki örömmel fogja olvasni.

L. I.

K Ü L Ö N F É L É K.

Debreczen ápril 20. 21. tartott a lelkészképeségi vizsga, az 1-őre jelentkeztek 10-en, u. m. Tóth Sándor, Szabó Menyhért, Bethlendi Endre, Tukacs Lajos, Jóba József, Csök János, Dombi Lajos, Rác Lajos, Kósa Ede, Hajdu Ignác; a 2-ik vizsgára jelentkeztek 27-en, u. m. Márk Ferencz, Osvát Ferencz, Józsa Gábor, Pólya Ferencz, Mózes András, Rózsa Sándor, Molnár Lajos, Vadon Miklós, Dombi Vincze, Tóth Lajos, Nagy Imre, Bészler Imre, Debreczeni László, Zöld József, Molnár János, Erdős Károly, Beregszászi Albert, Kun Béla, Vekerdi Gyula, Kiss Péter, Sárkány Lajos, Csépké Péter, Kormány Lajos, Nagy Sándor, Derekas János. Kettő nem bocsátott vizsgára. A kerületi gyűlés lefolyásáról jövő számunk hoz tudósítást.

Az Erdélyi Protestáns Közlöny f. é. 16. száma a Frecska Lajos által megindítandó új egyházi lapot gunyosan üdvözli. Ez a legkönnyebb dolog a mai világban. Nyomban utána Lapunk husvétí számának egyházi lantját itéli el méltánytalanul. Ez izlés dolga, mások másként itélnék. — Ajánljuk a saját ház előtti seprést!

Tiszta-Tarjánban ápr. 19. 20. folyt le az alsó borsodi egyházmegye közgyűlése. Egyházmegyei főjegyzővé Tóth Dániel ernődi lelkész választott meg; az egyházkerületi közgyűlésben azon indítvány terjesztetik fel, hogy azok a kik legalább 3 évi egyházi adójukkal tartoznak, s így egyházuk

iránti kötelezettségüknek eleget nem tettek, jogaiktól megfosztassanak.
(Miskolcz.)

A H o n, pesti napi lap, ápril 7-ik számában Laveleye röpiratát öntudatlanul kicsinyíti s támadja meg. — A cikkíró rövidlátóságát egyszer-egyszer jobban el nem árulta. Európai híré jogtanár mint Laveleye, Bluntschli, és oly államférfiu, mint Gladstone, ki jól érti mi az a Vaticanismus, tekintélyök ellenében súlytalan a Hon parányi szava. A cikkkecske írója fogalommal sem bír a vallás, kivált a keresztyén vallás, társadalmi erejéről, miveltség tényező voltáról; az evangyeliom áldásos napfényét vakultan ignorálja, a tetteket s történeteket hamisan mérlegeli: ily fajta elvű socialisták kezén a haza, az emberiség s a miveltség virulásnak nem indulhatna, sőt létező virulása dicstelen pusztulásra jutna.

L i p p a. Folyó ápril hó 9-én, Virágvasárnapon, d. e. 11 órakor isteni tisztelet tartatott Lippán, a könyörgést és predikálást végezte a ménes-gyoroiki reformált anyaegyház lelkésze, az alap-ige volt: Máté 21, 5. Az egyházi beszéd tárgya volt: Mi különbség van a Krisztus királysága és a földi királyságok közt? Az isteni tiszteleten részt vett 21 férfiú, többnyire ügyvédek, orvosok, államhivatalnokok és katonatisztek, továbbá 4 nő. Az isteni tisztelet a legnagyobb buzgóság közt folyt le, melynek végeztével Fényessy Zsigmond ügyvéd és Vizkeleti Katalin szülék fia gyermeke, Dezső kereszteltetett meg: Az isteni tisztelet Fényessy ur lakásán tartatott.

G y u l a. Ambrus Lajos világi tanácsbíró ur a gyulai római katolikus templom orgonáját, melybe új orgona készített, a reformált egyház számára saját pénzén 800 ófrton megvette. Az orgona kijavitása és felállítás a folyamatban van.

S i l e n t i u m című czikke Lapunknak (f. é. 10. szám) figyelmet keltett külföldön is, egy német hittudor és hittanár Debreczenbe küldött levelében ezt írja arról: „A czik nemcsak kitűnőleg van írva, hanem hathatós módon belebuzog a község tudatára. Valóban, ha az igazság és becsületesség nagyobb volna, akkor a bérért szolgálók igen hamar elsepertetnének a közakarát által, s a magyar egyház a hitelenség karjaiból kiszabadulva Krisztusának gyümölcsöt teremne. Entschiedenheit ist die Kraft der Minoritäten! A többi bátorító szavakat is, s az egyházunk iránti meleg érdeklődése a német országszerte ismeretes tudós szerzőtől mély köszönettel vesszük.

I b s e n H e n r i k norvég költő legújabb jeles műve: „A császár és a Galileai“ dráma 2 részben, angolra fordított ez évben Ruy Káta által. A hithagyó császárt Juliánt jellemzi, ki a keresztyénség általa kétségbe vont ereje felől lassanként győződött meg, tragice látta, hogy nem a keresztyénség, de ő maga az anachronismus; szerepét és életét azon híres szózat tal zárja be „győztél Galileabéli!“

S o ó s M i h á l y ur Keszthelyről nyílt levelet intézett a „Figyelő“ kritikai hetilap f. é. 11-ik számában, a lap egyik a keresztyénséget ostromló, czikke ellen, mondván nyílt levelében „A skepsist a józan gondolkodás minden időben korcs szülöttnek tekintette“. — Sajnos! hogy a valódi ker. érzéket több magyar lap nélkülözni kezdi.

Ü n n e p k ö v n t s é g b e husvételre a debreczeni főtanodából 170 ifju bocsáttatott, nevezetesen 88 hit-, 42 joghallgató; 3-ik éves képezdész 3, középtanodai 8-ik osztályos 29, 7-ik osztályos 8.

J o g a k a d é m i á n k o n Debreczenben (írja a „D—E—ör“ Körössy Sándor jogtanár a nemzetközi jog felől igen élvezetes és tanuságos nyilvános előadásokat tart. Ápril 4. beszélt a nemzetközi súlyegyenről, s a nemzetközi jog egyes tételeit gyakorlati példákkal világította meg. Az érdekes előadáson Molnár György és Kiss Lajos d. gy. képviselő urak is mint hallgatók jelen voltak. — E special collegiumot tartó jeles tanár — mi tesszük a tudósításához — egyik méltó disze főtanodánkknak s mindenfelől köztisztelet környezi őt.

M i s k o l c z. A h. h. ref. egyház évi közgyűlése ápril 2-án az avasi templomban tartatott meg. E tekintélyes egyház felette leverő állapotban van, az egyház adóssága a 20,000 frtot meghaladja, maholnap fizetés képtelen lesz. A múlt évben 2606 egyházbért fizetni tartozó közül csak 364 egyén fizetett egészben; részfizetést tett 548, egy fillért sem fizetett 1694. — A gyűlést végefelé a zajongás miatt fel kellett oszlatni. (Miskolcz.)

A „M i s k o l c z“ című lap f. évi ápr. 16-iki számában tömött rövidséggel, de igen műértően és alaposan emlékezik Laveleye röpiratáról, Lapunk mellékletéről; általában hazánk több pontjáról vettünk üdvözlő-helyeslő nyilatkozatot a kiadás felől; köztetszésben részesül több helyen ama röpirat.

A c s a l á d i v m i a t t sok lelkésznek kellemetlensége van. Jön a büntetés majd egyikhez majd másikhöz. Jó volna az egyházkerületeknek ez ügyben lépést tenni. Mert hogy miként kell bélyegelni csak ez év elején megjelent miniszteri rendeletről tudhatjuk. Így az lenne helyes — ha csak az 1876. Jan. 1-től kiállított hiányos bélyegű családivek büntettetnének meg. — Erről különben lehetne bővebben is írni, hogy helyese a kormány eljárása vagy nem?

B e r l i n. A rendkívüli egyetemes zsinat bezártával, annak tagjai közül sokan kérvényt adtak be a királyhoz, miszerint ő felsége az ideiglenes esketési formulát függeszse fel a legközelebbi egyetemes zsinatig, és azon lelkészeknek, kik lelkiösmeretökre való tekintetből az elválasztottak újraesketését megtagadják, engedje el azon köteleztetést, hogy magukat helyettesítsék. — A király a kérelmet nem fogadta el és a kérvényezőket az első rendes egyetemes zsinatra utasította, a melyen az esketési, illetőleg az újraesketési kérdés véglegesen szabályoztatni fog. Egyszersmind meglepetését fejezte ki a felett, hogy ezen közvetlen beadvány az aláírások mellett hírlapilag közzététetett.

B á r ó R i c h t h o f e n, a korábbi boroszlói apát, minthogy az ó-katholicismusban, melyhez a római pápa csalhatatlanságáról szóló antikrisztusi dogmának közzététele után csatlakozott, reményét beteljesülve nem látta, és vallásos szükségére itt valódi kielégítésre nem talált, az evangyeliomi egyházba lépett át és múlt év december 12-én a lipesei ódon Miklós templomban az evangelicus szertartás szerint urvacsoráját vett. Richthofen báró mély vallásos és szeplőtlen jellem, és mint apát Boroszlóban a lakosság minden osztályánál nagy tiszteletben állott, ellenben a jezsuiták és ultramontán buzgólkodók előtt, szelid, türelmes, tehát valódi keresztyéni érzelméért szüntelen gyűlöletes és gyanus volt.

Balogh Ferencz, felelős szerkesztő és kiadó.